

De omstrede herbenoeming van burgemeester Bloemarts in 1849¹

Notaris en burgemeester: twee ambten in één hand

door Emile Haanen

In 1839 werd het oostelijke gedeelte van de provincie Limburg door België aan de Nederlandse regering overgedragen.² Het nieuwe gezag plaatste (Oost-)Limburg onder een buitengewoon bestuur met twee commissarissen. Dit Limburg werd vervolgens in het Nederlandse staatsverband opgenomen en het werd door koning Willem I onder de naam hertogdom Limburg in de Duitse Bond gebracht. Het exceptionele bestuur werd in 1841 opgeheven. Er werd een gouverneur benoemd, zoals ook elders in den lande de gebruikelijke gang van zaken was.

Met betrekking tot het bestuur van de Limburgse steden werd bij wet van 1841 en koninklijk besluit van 1842 bepaald, dat hiervoor het oude bestuursreglement van 1824, zoals dat gold in de voormalige provincie Limburg weer voor het overgrote deel van kracht zou worden. Voor het overige bleef de Belgische gemeentewet van 1836 zijn werking behouden.³ Voorzover het de benoeming van de burgemeester betrof, waren er nauwelijks verschillen tussen het herstelde bestuursreglement en de Belgische gemeentewet.

Benoemingsprocedure en -criteria

De leden van de raad werden gekozen uit *de vroedste, en gegoedste* inwoners van de stad. De koning benoemde daaruit de burgemeester. Volgens het bestuursreglement mocht hij van deze regel in buitengewone omstandigheden afwijken. Benoeming kon dan ook plaatsvinden buiten de raad.⁴ De gouverneur van Limburg maakte een voordracht met twee kandidaten voor de minister van Binnenlandse Zaken. De minister bracht daarna advies uit aan de koning.

De burgemeester diende minimaal 25 jaar oud te zijn. Een benoemingstermijn duurde zes jaar. Wat deze twee laatste punten betreft, trad er geen wijziging op ten opzichte van de oude Belgische situatie. De burgemeesters in Limburg waren benoemd op 2 januari 1843, zodat hun termijn op 2 januari 1849 afliep.

Het honorarium voor de functie van burgemeester was laag. In Weert bedroeg het salaris f 200,- bruto per jaar. Om te voorkomen dat burgemeesters gebruik gingen maken van hun baan om hun geringe vergoeding op andere wijze aan te vullen, dienden de kandidaten over een eigen inkomen te beschikken. Anderzijds was het cumuleren van het burgemeestersambt met een bepaald aantal andere posten niet toegestaan. Een van die andere betrekkingen was het notariaat. De koning kon echter dispensatie verlenen.⁵

Behalve formele criteria waren er ook andere criteria.

Het jaar 1848 is de geschiedenis ingegaan als turbulent en revolutionair. De diepe ontevredenheid van de Nederlandse bevolking mondde uit in een fundamentele wijziging van het Nederlandse grondwettelijk bestel. Het algemene misnoegen vond in Limburg toen zijn specifieke vertaling in het separatisme.⁶

Om het Nederlandse gezag te handhaven en te doen accepteren was het van belang om bij de benoeming van burgemeesters behalve de gebruikelijke bestuurlijke ook politieke criteria te hanteren. Gouverneur Van Meeuwen formuleerde voor de benoeming van dorpsburgemeesters een paar uitgangspunten. Ongetwijfeld heeft hij die criteria ook ge-

hanteerd bij de voordrachten voor de benoeming van burgemeesters in de Limburgse steden. De gouverneur was van mening dat veel personele wijzigingen in het gemeentelijke apparaat niet gewenst waren. Continuïteit was zijn richtsnoer. Zijn verwachting was dat de komst van een nieuwe kieswet toch al aanleiding zou geven tot forse veranderingen. Mocht de regering niet gevoelig zijn voor dat argument en tot wisseling van burgemeesters willen overgaan, dan zat men met het probleem dat het potentieel aan geschikte kandidaten voor het ambt niet groot was. De ingewikkelde politieke toestand van Limburg had er toe geleid dat capabele personen zich wel twee keer wachtten om het *onaangename burgemeestersambt* op zich te nemen. Omdat de gemeentebesturen de hoofdelijke omslag voor de gehate accijnzen op graan, vlees en brandstoffen - het zogenaamde 'koppeld' - moesten vaststellen, ondermijnde dat bij voorbaat al elke belangstelling en populariteit.

Verder vond de gouverneur dat hij de burgemeesters niet elke door hen - in zijn ogen begane - misstap in de roerige dagen van 1848 kon aanrekenen. Souplesse en toegevendheid waren hier richtinggevend. Anderzijds was het uiteraard niet de bedoeling dat de separatistische partij er ongestraft vanaf kwam.

De gouverneur opteerde voor een beleid om de burgemeesters die zich het meest uitgesproken separatistisch hadden opgesteld, niet voor herbenoeming voor te dragen. In Midden-Limburg waren dat de burgemeesters van Buggenum en Maasniel. Het doel moest namelijk zijn de leiders van de afscheidingsbeweging te treffen en niet de kleintjes; die lijn zou het meeste effect sorteren. De gouverneur adviseerde de regering eenzelfde beleidslijn te hanteren.⁷

De eerste voordracht

Met het oog op het aflopen van de benoemingstermijn van de burgemeesters op 2 januari 1849 vroeg de tijdelijke minister van Binnenlandse Zaken, J.M. de Kempenaer, in september 1848 aan de gouverneur van Limburg, jhr. E.J.P. van Meeuwen om hem uiterlijk 1 november de voordrachten op te sturen met betrekking tot de stedelijke vacatures.⁸ Omdat de gouverneur niets van zich liet horen, ging half november een rappel naar Limburg met het verzoek om per kerende post de voordrachten in te zenden.⁹ Dat had in zoverre succes dat de gouverneur per omgaande liet weten dat hij door de bijzondere omstandigheden waarin Limburg verkeerde, verhinderd was aan het verzoek te voldoen.¹⁰ Met het opmaken van de voordrachten is namelijk met opzet gedraald.

In die periode was de campagne begonnen voor de Eerste en Tweede Kamer-verkiezingen, die op 1 december 1848 werden gehouden. Door zo lang mogelijk te wachten met het inzenden van de voordrachten, kon de gouverneur zich een beeld vormen van het optreden van de burgemeesters in die campagne. Met name welke burgemeesters zich tegen het Nederlandse gezag kantten.¹¹

Uiteindelijk waren de voordrachten enkele dagen voor de verkiezingen rond. Voor de stad Weert stond als eerste kandidaat op de voordracht de toenmalige burgemeester de heer A.L.W.H. Bloemarts. Deze was in 1848 47 jaar oud en ongehuwd. Zijn nevenfuncties bestonden uit het lidmaatschap van Provinciale Staten, het plaatsvervangend kantonrechttersambt en het notarisambt. Teneinde een benoeming formeel mogelijk te maken, diende Bloemarts wel dispensatie te worden verleend van het verbod het notarisambt met het burgemeestersambt te combineren. Wat zijn functioneren betrof, vond de gouverneur dat Bloemarts zich op een behoorlijke wijze van zijn taak had gekweten. Hij had in moeilijke ogenblikken misschien wel wat vastberadener en veerkrachtiger mogen optreden. Maar anderzijds was de onrust in 1848 ook zo heftig, dat het burgerlijke gezag daar niet tegen op kon. De politieke gezindheid van Bloemarts mag als bekend verondersteld worden, meldt de gouverneur.¹²

Het huidige pand van apotheek Hupperetz (tweede huis linkzijdige Hoogstraat) was het woonhuis van de familie Bloemarts in de 18e eeuw.

Wat was dan zijn politieke instelling?

Louis Bloemarts was bij het begin van de Belgische revolutie in 1830 gemeentesecretaris. Hij wilde graag secretaris blijven en bood zijn diensten aan bij het revolutionaire Weerter stadsbestuur.¹³ Dit wilde daar om hem moverende redenen geen gebruik van maken. Na de terugkeer van Weert in het Nederlandse staatsverband in 1839 greep Bloemarts onmiddellijk zijn kans en bood zijn diensten aan bij het nieuwe Nederlandse gezag. Dat ging daar wel op in en Louis Bloemarts werd in 1840 burgemeester. In 1848 werd hij benoemd tot lid van de Dubbele Kamer der Staten-Generaal. Deze kamer had tot taak de nieuwe, liberale grondwet goed te keuren.

Van een anti-Nederlandse houding valt niets te bespeuren; realisme en voorzichtigheid zijn trekken die eerder corresponderen met zijn karakter.

Burgemeester Bloemarts voldeed dus aan de gestelde criteria om hem voor een nieuwe termijn te benoemen.

Als tweede kandidaat droeg de gouverneur schepen Jan Mathijs Niën voor. Deze was van beroep landbouwer, oud 60 jaar, weduwnaar en vader van drie kinderen. Niën werd getypeerd als plichtsgetrouw en ijverig. Het Weerter schepenambt bracht f 100,- per jaar op.¹⁴ De informatie over Niën haalt de gouverneur hoogstwaarschijnlijk uit de voordracht voor de schepenvacature. Niën was aftredend schepen met ingang van 1 januari 1849. Hij werd door Bloemarts eind oktober 1848 voor herbenoeming bij de gouverneur voorgedragen.¹⁵

Problemen met het ministerie

In een brief, die aan duidelijkheid niets te wensen over liet, deelde de minister mee, dat

van dispensatie geen sprake kon zijn. Slechts bij uiterste noodzaak bestond die mogelijkheid. Het bekleeden van zowel het notaris- als het burgemeestersambt stond immers een behoorlijke taakvervulling in de weg. Mocht Bloemarts niet genegen zijn het notariaat op te geven, dan lag een nieuwe voordracht in de rede.¹⁶

Er was dus sprake van een ander beleid op het ministerie. Bij Bloemarts' benoeming in 1843 vormde de cumulatie van functies immers geen probleem. De vereiste dispensatie werd toen verleend.¹⁷ De gouverneur stuurde het standpunt van de minister voor commentaar door naar Bloemarts.¹⁸ Deze antwoordde, dat het van het grootste belang was dat er geen burgemeester werd benoemd, die onvoldoende was toegerust met de noodzakelijke bestuurlijke kwaliteiten. Of een functionaris die niet voor handhaving van rust en orde in Weert kon zorgen. Daarom stelde Bloemarts - zonder blikken of blozen - voor om hem alsnog de gevraagde dispensatie te verlenen. Mocht de gevraagde ontheffing niet gegeven worden, dan zag hij af van het burgemeestersambt.¹⁹ Dat de gouverneur met een dergelijke argumentatie niet bij de minister hoeft aan te komen, is wel duidelijk.

Adviezen

Gouverneur Van Meeuwen besluit daarop om nadere inlichtingen in te winnen. Dan kan hij met een deugdelijk onderbouwde voordracht voor de dag komen. Vertrouwelijk gaat hij zijn licht opsteken bij dé informant van de Limburgse justitie over Weerter zaken in die tumultueuze dagen, kantonrechter A.W. Janssens.

In een ellenlang stuk geeft de Weerter kantonrechter zijn visie op burgemeester Bloemarts en zijn eventuele opvolging.

Voor het onderzoek had hij twee dagen uitgetrokken. Deze tijd had hij nodig met het oog op het feit dat er in Weert nauwelijks geschikte kandidaten te vinden waren die aan de gestelde criteria konden voldoen.

Janssens stelde dat, als de enige voorwaarde kennis van administratieve zaken zou zijn, Bloemarts zonder twijfel op de eerste plaats kwam. Maar als de huidige burgemeester moest kunnen rekenen op voldoende sympathie van de (gegoede) Weertenaren, dan had hij die niet. Voor dat gebrek aan steun geeft Janssens een tweetal oorzaken. Op de eerste plaats was de relatie tussen de gemeenteraad en de burgemeester slecht. Bloemarts ging niet openhartig met de raad om en hij wikkelde gemeentezaken te traag af.

De tweede en belangrijkste oorzaak lag in de cumulatie van functies. Het notarisambt vergde te veel tijd; de gemeentelijke zaken kwamen op het tweede plan. De hele raad werd daardoor in diskrediet gebracht. Janssens vreesde dat bij de komende raadsverkiezingen niemand van de zittende leden herkozen zou worden. Door Bloemarts' weinig krachtadige houding ten opzichte van de separatistische beweging had deze groep aan kracht gewonnen. De invloed van de andere Weerter notaris, Clercx, was toegenomen. Deze ging campagne voeren om herverkiezing van Bloemarts als gemeenteraadslid te voorkomen.

Concurrentieoverwegingen zullen daarbij zeker een rol gespeeld hebben. Dat Janssens Bloemarts liever ziet gaan als burgemeester is evident.

Maar wie is er dan wel geschikt als burgemeester?

Janssens kwam met de vijftientigjarige ongehuwde brouwerszoon Lodewijk Hubert Truyens als eerste kandidaat op de proppen. Wat tegen hem pleitte, was zijn gemis aan bestuurlijke ervaring. Daartegenover stond zijn scherpzinnigheid en het feit dat hij gestudeerd had. Truyens behoorde tot de meest goeude families van Weert. Zijn jeugdige leeftijd vond Janssens geen probleem. Hij refereerde daarbij aan de benoeming van Louis Beerenbroek tot burgemeester in 1830. Deze was toen ook pas 25 jaar, had geen bestuurservaring en niet gestudeerd. Slechts twee jaar had hij op de Franse school in Eindhoven gezeten. Desalniettemin was Beerenbroek tot een bekwaam burgemeester uitgegroeid. Een bijkomend voordeel van Truyens was, dat hij als tegenwicht kon die-

nen voor de separatist Jan van der Piepen.²⁰ Deze laatste had, behalve bij zijn eigen club, veel aanhang onder de boerenbevolking.

Als tweede kandidaat droeg Janssens het raadslid Peter van den Broek, van beroep brouwer, voor. Deze beschikte weliswaar over voldoende capaciteiten, maar anderzijds behoorde hij niet tot de gegoedste families. Bovendien had hij veel kinderen. Dat wordt blijkbaar gezien als een nadeel; in ieder geval brengt het een duur huishouden met zich mee.

Of de door Janssens voorgestelde kandidaten een eventuele benoeming zouden accepteren, was hem niet bekend.²¹

Hoewel Janssens serieus werk heeft gemaakt van zijn opdracht, is de gouverneur niet tevreden. Hij schrijft Bloemarts opnieuw aan.

De burgemeester werd te verstaan gegeven dat hij namen van personen en hun kwaliteiten diende op te geven die in staat waren hem als burgemeester op te volgen. Uitdrukkelijk werd hem verteld dat daarbij zijn persoonlijke belangen geen rol mochten spelen. Overigens betreurde de gouverneur het dat de minister zijn advies om Bloemarts tot burgemeester te benoemen niet had gevolgd.²²

Met de hand op zijn hart, zo antwoordde Bloemarts, kon hij niemand voordragen. Maar als hij dan toch iemand zou moeten noemen, dan bleef niemand anders over dan schepen Michiel Princen. Deze was, ondanks zijn gevorderde leeftijd, enigszins in staat hem te vervangen. Princen was sedert 1840 schepen, van beroep hoedenfabrikant en geboren in 1768. Zijn kwalificaties waren *zeer braaf, vroedzaam en geacht*.²³ Het mag duidelijk zijn dat de gouverneur met deze tachtigjarige kandidaat niet veel kan beginnen.

Herhaalde voordracht en benoeming

Nog dezelfde dag - het is inmiddels al 21 december - waarop het advies van Bloemarts bij het gouvernement in Maastricht binnenkomt, stuurt gouverneur Van Meeuwen zijn nieuwe voordracht naar Den Haag.

Weert mocht dan wel met de titel van stad prijken en een bevolking van 6633 inwoners tellen, maar het was eigenlijk *een groot dorp* met een voornamelijk agrarische bevolking, die over een groot aantal gehuchten verspreid woonde. Op grond van deze samenstelling konden in Weert weinig kandidaten worden gevonden die voor de post geschikt waren. Eigenlijk kon de gouverneur maar één kandidaat voordragen en dat was zijn oude kandidaat Louis Bloemarts. Schepen Princen was tachtig jaar en viel daarmee af als serieuze gegadigde. Het raadslid Van den Broek stelde niet veel voor; in de raad maakte hij nooit zijn mond open en hij gedroeg zich als een meeloper of in de taal van die dagen als *een medeklinker*. Tenslotte was er dan nog de heer Truyens, weliswaar intelligent, maar deze had nog nooit een bestuurlijke functie gehad, zelfs niet als raadslid. Gouverneur van Meeuwen gaf daarbij nog eens duidelijk aan, dat als Bloemarts niet tot burgemeester zou worden benoemd Van den Broek het alternatief vormde. En dat het gevolg van die benoeming zou zijn dat de omvangrijke gemeente Weert in haar *ware belangen zal worden gekrenkt*.²⁴

Over de eertijds door hemzelf als tweede kandidaat voorgedragen schepen Niën spreekt de gouverneur niet meer. En waar hij zijn wijsheid over raadslid Van den Broek vandaan haalt, is niet duidelijk. In ieder geval niet uit de staat van voordracht om te voorzien in de vacature van schepen Niën. De door Bloemarts voorgedragen tweede kandidaat was toen niemand minder dan Peter van den Broek. Deze werd door de burgemeester voorzien van de kwalificaties: *goed Raadslid, geacht burger en van vreedzame staatkundige begrippen*.²⁵

In ieder geval spreekt de voordracht van de gouverneur een zeer duidelijke taal. Maar de minister geeft zich nog niet helemaal gewonnen. De Kempenaer bleef bedenkingen

koesteren tegen de cumulatie van functies. Er was bovendien niet aangetoond dat er een volslagen gebrek aan geschikte kandidaten was. Anderzijds had de gouverneur aangegeven dat er voldoende redenen waren om Bloemarts toch te benoemen. Over deze problematiek ging de minister advies inwinnen bij zijn collega van Justitie mr D. Donker Curtius. Deze maakte in het geheel geen bezwaar tegen een herbenoeming met de daarvoor vereiste dispensatie.²⁶ Minister De Kempnaer ging overstag. Koning Willem II herbenoemde A.L.W.H. Bloemarts op 11 januari 1849 tot burgemeester met ontheffing voor de tijd van twee jaren van het verbod om de functies van burgemeester en notaris te cumuleren.²⁷ De tijdsbeperving van twee jaar hangt samen met de komst van de nieuwe gemeentewet van 1851.

Overigens bleef Bloemarts ook daarna gedispenseerd. Op 15 januari 1863 werd hem eervol ontslag verleend uit zijn betrekking van burgemeester.²⁸

Met zijn dood op 14 augustus 1865 sterft de laatste in Weert wonende telg van het geslacht Bloemarts. Daarmee kwam ook een eind aan een traditie van ruim 200 jaar participatie van deze familie in het openbare leven van Weert.

Noten:

1. Dit artikel kwam tot stand onder auspiciën van de Stichting Historisch Onderzoek Weert.
2. Zie voor de werking die deze overdracht op Weert had naar het artikel van auteur dezes over Weert in de jaren 1838/1839 in het Weertse Jaarboek 1989.
3. Wet van 26 september 1841 (Staatsblad nr.37) en Besluit van 18 juni 1842 (Staatsblad nr. 14).
4. HARTMAN Jz, H.G. Het gemeentewezen in Nederland en België. Den Haag, 1892, p.47 en Gemeentearchief Weert(GAW), Nieuw Archief(NA), inv.nr. 765.
5. Rijksarchief in Limburg(RAL), Archieven Provinciaal Bestuur 1814-1913(PA), inv.nr. 499, doss.nr. 3036. Staat van voordracht.
6. Zie hiervoor naar het artikel van auteur dezes over het revolutiejaar 1848 in Weert in het Weertse Jaarboek 1993.
7. RAL, PA, inv.nr. 499, doss.nr. 3095. Schrijven gouverneur Van Meeuwen aan minister De Kempnaer dd. 18.12.1848, minuut.
8. RAL, PA, inv.nr. 498, doss.nr. 2843. Circulaire van De Kempnaer aan Van Meeuwen, dd. 18.9.1848.
9. RAL, PA, inv.nr. 498, doss.nr. 2987. Schrijven De Kempnaer aan Van Meeuwen, dd. 11.11.1848.
10. RAL, PA, inv.nr. 498, doss.nr.2987. Schrijven Van Meeuwen aan De Kempnaer, dd. 13.11.1848, minuut.
11. RAL, PA, inv.nr. 498, doss.nr.2917. Zeer geheim schrijven Van Meeuwen aan Beerenbroek, dd. 24.10.1848, minuut.
12. RAL, PA, inv.nr. 499, doss.nr.3036. Schrijven Van Meeuwen aan De Kempnaer, dd. 27.11.1948, minuut met staten van voordracht.
13. GAW, NA, inv.nr. 814. Schrijven van Bloemarts aan het bestuur der stad Weert, dd.14.12.1830.
14. RAL, PA, inv.nr. 499, doss.nr. 3036. Schrijven Van Meeuwen aan de Kempnaer, dd. 27.11.1848, minuut.
15. RAL, PA, inv.nr. 499. Staat van voordracht en schrijven Bloemarts aan Van Meeuwen, dd. 27.10.1848.
16. RAL, PA, inv.nr. 499, doss.nr. 3075. Schrijven De Kempnaer aan Van Meeuwen, dd. 5.12.1848.
17. GAW, NA, inv.nr. 814. Schrijven gouverneur Gericke aan Burgemeester en Schepenen, dd. 3.1.1843.

18. RAL, PA, inv.nr. 499, doss.nr 3075. Schrijven Van Meeuwen aan Bloemarts, dd. 8.12.1848, minuut.
19. RAL, PA, inv.nr. 499, doss.nr. 3097. Schrijven Bloemarts aan Van Meeuwen, dd. 11.12.1848.
20. Het is opvallend dat juist Janssens moet verwijzen naar de benoeming van de jeugdige (Belgische) revolutionair resp. mouter Beerenbroek om de kandidatuur van Truyens van een sterker fundament te voorzien.
21. RAL, PA, inv.nr. 499. Schrijven Janssens aan Van Meeuwen, dd. 16.12.1848.
22. RAL, PA, inv.nr. 499, doss.nr. 3097. Schrijven Van Meeuwen aan Bloemarts, dd. 18.12.1848, minuut.
23. RAL, PA, inv.nr. 499. Schrijven Bloemarts aan Van Meeuwen, dd. 20.12.1848.
24. RAL, PA, inv.nr. 499, doss.nr 3114. Schrijven Van Meeuwen aan De Kempnaer, dd 21.12.1848, minuut.
25. RAL, PA, inv.nr.499. Staat van voordracht en schrijven Bloemarts aan Van Meeuwen, dd. 27.10.1848.
26. Algemeen Rijksarchief Den Haag(ARA), Archieven van het Departement van Justitie 1813-1873, inv.nr. 4908. Schrijven De Kempnaer aan Donker Curtius, dd. 30.12.1848 en spoedschrijven van Donker Curtius aan De Kempnaer dd. 31.12.1848, minuut.
27. GAW, NA, inv.nr. 814. Schrijven Van Meeuwen aan Burgemeester en Schepenen, dd. 29.1.1849.
28. GAW, NA, inv.nr. 814. Schrijven gouverneur Van der Does de Willebois aan Burgemeester en Wethouders, dd. 14.1.1863.